

ARTHA
(Fortnightly)
Poona 4
Tel. 55627

अर्थ

LICENCED TO POST
WITHOUT
PREPAYMENT
Reg. No. MH. 80, Licence No, 173

वर्ष ३९

पुणे, बुधवार, १६ मे, १९७३

अंक १०

उन्हाळी, खरीप, रबी हंगामात...

भरघोस पिके काढून उत्पादनवाढीत
महाराष्ट्र अग्रेसर ठरवू



उत्पादन वाढ करून
सर्वांगीण विकास साधू

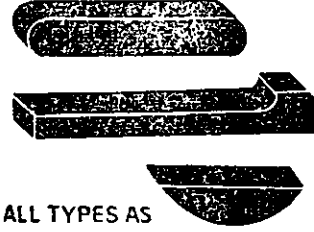
प्रति ही कृषि, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Swastik FOAM

cosy
sitting
pleasure!

SWASTIK RUBBER PRODUCTS LTD.
PUNE-411003

**IMPORT
SUBSTITUTE
GADRE KEYS**



ALL TYPES AS
PER SPECIFICATION

GADRE BROTHERS MADHAVNAGAR
(MAHARASHTRA)
PHONE NO. 2318 GRAM: "SEWA"

**दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह
लँड डेव्हलपमेंट बँक लि.**

जे. के. विल्डिंग, १ रा माळा, नरोत्तम मोरारजी मार्ग,
बॅलार्ड इस्टेट, मुंबई नं. १.

तारेचा दूर मुख्य कार्यालय : २६७८० १/२/३ (३ लाईन्स)
पत्ता : ध्व कार्यकारी संचालक : २६१४९७
"मॉर्गेंज" नी (डायरेक्ट लाईन)
उपकार्यालय नं. १ : २६०३०६ नं. २ : २६०००६

महाराष्ट्र राज्यातील २७ प्राथमिक भूविकास बँका ह्या बँकेस
संलग्न आहेत. बँकेने तगाई योजनेखाली विहिरी, ऑईल इंजिन्स,
पंपिंग सेट्स, इलेक्ट्रिक मोटर्स तसेच जमीनसुधारणेकरिता
कर्ज-वाटपाचा व्यवहार हाती घेतला आहे. जून १९७२ अखेर
बँकेचे भागभांडवल ९ कोटी ३० लाख, गंगाजळी ८३ लाख,
ऋणविमोचन निधीची गुंतवणूक ५७ कोटी व वेणे कर्ज
१२१.२२ कोटी आहे.

नी. आ. कल्याणी
अध्यक्ष

रा. गो. गोखले
व्यवस्थापक

जी. पी. भावे
कार्यकारी संचालक

" नवभारताच्या उभारणीमध्ये सहकारी चळवळ
फार महत्त्वाची भूमिका पार पाडीत आहे. "

—पं. जवाहरलाल नेहरू

महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळींची प्रेरक शक्ती

**दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह
बँक लिमिटेड**

मुख्य कार्यालय :
फोर्ट, मुंबई १.
मुंबईतील शाखा २१



प्रादेशिक कार्यालय :
महाल, नागपूर
नागपूरमधील शाखा ५

भांडवल व निधी	रु. २१ कोटी
देवी	रु. १०४ कोटी
विलेखी कर्जे	रु. १४९ कोटी
सेळते भांडवल	रु. २०५ कोटी

सामुदायिक हितासाठी झटणारी
आगळी बँक

☆ अर्थ ☆

बुधवार, १६ मे, १९७३



संस्थापक :
प्रा. वामन गोविंद काळे
संवादक :
श्रीपाद वामन काळे

“अर्थ एव प्रधानः” इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र.

जगातील बहुसंख्य तरुणांचे भवितव्य निराशामय आहे

संयुक्त-राष्ट्र-संघटनेच्या आर्थिक आणि सामाजिक मंडळाच्या पुरस्काराने संघटनेच्या सरचिटणिसांनी जगातील तरुणांच्या भवितव्याच्या दृष्टीने सामाजिक पार्श्वभूमीची पाहणी केली आहे. ह्या पाहणीचा १५० पानांचा अहवाल आता प्रसिद्ध करण्यात आला आहे. तरुणांच्या प्रश्नाबद्दल आस्था असणाऱ्या व त्यांच्यासाठी काम करणाऱ्या संस्थांच्या तज्ज्ञांची ह्या कामी मदत घेण्यात आली होती. त्यामुळे प्रत्यक्ष परिस्थितीशी परिचय असल्याचा भक्कम आधार अहवालाला लाभला आहे. अहवालात असा अभिप्राय व्यक्त करण्यात आला आहे की जगातील तरुणांचे भवितव्य फारसे आशाजनक नाही. त्यांना चांगल्या आयुष्यक्रमाची प्राप्ती करून द्यावयाची अक्षेपक तर आर्थिक विकासाला चालना देण्यात आली पाहिजे आणि सामाजिक रचनेत बदल घडवून आणले पाहिजेत. हे बदल असे असले पाहिजेत की त्यांच्यामुळे संपत्तीचे उत्पादन झाले पाहिजे आणि त्याचबरोबर देशातल्या देशात आणि देशादेशात उत्पादित संपत्तीची वाटणी अधिक न्याय पद्धतीने झाली पाहिजे. असे बदल घडवून आणले नाहीत तर जगातील तरुणांचा भविष्यकाल निराशेने ग्रासून जाईल. १९८० च्या सुमारास जगातील तरुण लोकांची संख्या २४९ कोटींच्या घरात जाईल. एकूण लोकसंख्येशी हे प्रमाण ५५ टक्के इतके होईल. (२४ वर्षे वयाच्या खालील लोकांना तरुण म्हणून मानण्यात आले आहे.) महत्त्वाची गोष्ट अशी की तरुणांच्या ह्या प्रचंड संख्येपैकी ६० टक्के तरुण आर्थिक विकासासाठी घडपड करणाऱ्या देशातील असतील.

अहवालात आणखी असे म्हटले आहे की जगाच्या एकूण लोकसंख्येपैकी तीन चतुर्थांश लोक दारिद्र्याने पिडलेले आहेत. जगाच्या उत्पन्नापैकी अवघे १० टक्के उत्पन्न त्यांच्या वाट्याला येते. त्यांच्यापैकी अनेकांना शिक्षण मिळण्याची, अथवा पोटापाण्याची सोय करणारी नौकरी मिळण्याची शक्यता सुद्धा नसते. इतकेच काय, पण त्यांना योग्य असा आहार अगर वैयक्तिक मदतही मिळत नाही. पुष्कळशा विकसनशील देशांतील तरुण वर्ग अतिशय गरीब असतो. त्यातल्या अनेकांना त्यांच्या सामाजिक स्थानामुळे योग्य संधी मिळणे अशक्य झालेले असते. ह्या तरुणांपैकी फारच थोड्यांना अपवादभूत असे आर्थिक सामर्थ्य आणि त्यामुळे उपलब्ध होणाऱ्या सुखसोयी मिळत

असतात. अनेक तरुणांच्या मनात सांपत्तिक विषमतेमुळे उत्पन्न झालेल्या कोंडीचे शल्य सतत बोचत असते. त्यामुळे प्रचलित समाजातील कोणतीच मूल्ये आणि संकेत त्यांना मान्य असत नाहीत. शिवाय त्यांची आणखीही एक तक्रार असते. वयात आलेली मोठी माणसे ज्या ध्येयांची व मूल्यांची तरफदारी करित असतात त्याप्रमाणे ती वागत नाहीत असा तरुणांचा आरोप आहे. अलीकडे सर्व जगभर अनेक देशांत तरुणांची निदर्शने झाली. सध्याच्या जागतिक सामाजिक परिस्थितीचा तरुणांच्या मनावर काय परिणाम होत आहे त्याची ही खूणच समजली गेली पाहिजे. प्रचलित समाजात मान्यता पावलेल्या अनेक संस्था आणि वागणुकीचे आदर्श तरुणांना मुळीच मान्य नाहीत असेच ह्या निदर्शनावरून दिसून येते. त्यातच भर म्हणून अनेक देशांतून शिक्षणाची परिस्थिती तरुणांच्या गरजांना व आकांक्षाना साद न देणारी अशी झालेली दिसून येत आहे.

बिगर-बँकिंग कंपन्यांकडील ठेवी

मार्च, १९७० अखेर २,२११ बिगर-बँकिंग जॉईंट स्टॉक कंपन्यांनी पत्रके भरून पाठविली. त्यांपैकी १५३५ व्यापारी / औद्योगिक (बिगर-आर्थिक) कंपन्या आणि ४५० आर्थिक कंपन्या ह्यांच्याकडे ३४६ कोटी रु. च्या ठेवी आणि ठेवीत न गणती केलेली २८७ कोटी रु. ची कर्जे होती.

ठेवींची आणि कर्जांची खाती आणि त्यातील रकमा

	१९६२	१९६९	१९७०
खात्यांची संख्या	१,७८,०००	६,२४,०००	७,१४,०००
रकम (कोटी रु.)	१३५.५०	५९३.७०	६३३.३०

२२२१ कंपन्यांपैकी ३७० कंपन्यांकडे एकूण ठेवींच्या ८३-३% ठेवी आणि कर्जांच्या ८०-२% कर्जे होती.

महाराष्ट्रातील कंपन्यांकडे ३०८ कोटी रु. च्या ठेवी व कर्जे होती; तामीळनाडूतील कंपन्यात ७८.१० कोटी रु. ची होती. पश्चिम बंगालमधील कंपन्यात ६७ कोटी रु. ची होती. म्हणजे; ह्या तीन राज्यातील कंपन्यांकडे एकूण ७१-६% ठेवी व कर्जे होती.

प्राप्ती-कराच्या वसुलीवर टाकण्यात आलेला प्रकाश

राज्यसंस्थेला कारभार चालविण्यासाठी अनेक प्रकारचे कर बसवून ते वसूल करावे लागतात. त्यांत अप्रत्यक्ष कर आणि प्रत्यक्ष कर असे दोन भाग पडतात. अप्रत्यक्ष करांचा वोजा सर्वसामान्य लोकांना कुकुरत का होईना, पण पेलावाच लागतो. अविकसित देशाच्या अर्थव्यवस्थेचा विकास घडवून आणताना असे कर बसवावेच लागतात; त्याशिवाय विकासकार्यासाठी लागणारा पैसा गोळा करणे कठीण जाते असा अर्थशास्त्रज्ञांचा अभिप्राय आहे. प्रत्यक्ष करांचे ओझे मात्र कोणत्याही देशातील धनिक गणल्या जाणाऱ्या थोड्या लोकांनाच वाहावे लागते. भारतात ह्या प्रकारच्या करांचे प्रमाण फार आहे; त्यांतही मोठ्या उत्पन्नावर बसविण्यात येणाऱ्या प्राप्ती कराचे प्रमाण कर देणाराचे कंबरदे मोडण्याइतके मोठे आहे असा युक्तिवाद करण्यात येतो. हे प्रमाण कमी केले, निदान सव्व केले, तर कर चुकविण्याची वृत्ती कमी होऊन काळ्या पैशाचे एक मोठे उगमस्थान नष्ट होईल असेही सांगण्यात येते. प्राप्तीवरील करांची आकारणी व वसुली ह्या बाबतीत खरी परिस्थिती काय आहे ह्याविषयी लोकसभेच्या पब्लिक अकॉउंट्स कमिटीने आपल्या अहवालात मोलाची माहिती दिली आहे. प्राप्ती कर सात्याचे काम गेल्या काही वर्षांत सुटसुटीत आणि सोपे करण्यात आलेले असल्याने प्राप्ती कर अधिकाऱ्यांच्या संख्येत करण्यात आलेल्या वाढीला कमिटीने विरोध दर्शविला आहे. त्यानंतर प्राप्तीकरासंबंधीची काही आकडेवार माहिती देताना अहवालात असे म्हटले आहे की १९७०-७१, साली प्राप्तीकराची एकूण वसुली ३३ टक्क्यांनी वाढली.

१९६७-६८ साली ६३६.४० कोटी रुपये प्राप्तीकर वसूल करण्यात आला होता. वसुलीचा आकडा १९७०-७१ साली ८४३.६९ कोटी रुपयापर्यंत वाढला. पण त्याचबरोबर कर वसूल करण्यासाठी होणारा खर्चही वाढला. १९७० कोटी रुपयांवरून हा खर्च १८.६९ कोटी रुपयापर्यंत वर गेला. टक्केवारीच्या भाषेत ही वाढ ६१ टक्के झाली. प्राप्तीकरास पात्र असलेले जितके लोक आहेत त्यांपैकी ११ टक्के लोकांकडून प्राप्तीकरापैकी ७१ टक्के कर गोळा करण्यात आला. म्हणून अशा लोकांवरच प्राप्तीकर अधिकाऱ्यांनी आपले लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. मोठमोठी उत्पन्न असणाऱ्या लोकांची त्यांनी कसून चौकशी केली पाहिजे. अशा लोकांकडून उत्पन्न कमी दाखविले जात असते आणि कर चुकविला जात असतो. म्हणून मोठ्या प्रमाणावर कर चुकविणाऱ्यांना आपल्या जाळ्यात पकडण्यासाठी करपात्र व्यक्तींची तपशीलवार पाहणी करण्यात आली पाहिजे. अहवालाच्या वर्षी प्राप्तीकर चुकविण्यासाठी उत्पन्न कमी दाखविण्याची प्रकरणे कमी उजेडात आली. १९६७-६८ साली अशी ३२,९५१ प्रकरणे उघडकीस आणण्यात आली होती. १९७०-७१ साली अशी २३,६२५ प्रकरणे उघडकीस आणली गेली. तरीही खोट्या उत्पन्नाचा आकडा मात्र ४०.१९ कोटी-

वरून ७०.६९ कोटीपर्यंत वाढला. त्यावरून असा निष्कर्ष सहजच निघतो की मोठ्या उत्पन्नाच्या गटातील लोकांकडून कर चुकविण्याची चलाखी सतत चालू असते. तेव्हा उत्पन्न खोटे दाखविण्याची शक्यता ज्या प्रकरणात अधिक वाटत असेल त्या प्रकरणाबाबत खटले भरण्याची आवश्यकता पुन्हा एकदा सिद्ध होते. परंतु १९७०-७१ साली ७५ प्रकरणांत प्रत्येकी ५ लाखांचे कमी उत्पन्न दाखविले जाण्याची शक्यता असताना फक्त एकाच प्रकरणात खटला दाखल करण्यात आला.

दि रत्नाकर बँक लि. ची सर्वांगीण प्रगति

दि रत्नाकर बँक लि., कोल्हापूर, ची २९ वी वार्षिक सभा शनिवार, दि. २८ एप्रिल १९७३ रोजी भरली होती. अध्यक्षस्थानी बँकेचे चेअरमन श्री. अप्पासाहेब पायगोंडा पाटील, ची. ए., एलएल. बी., हे होते. त्यांनी आपल्या भाषणात बँकेच्या प्रगतीचा आढावा घेतला. १९७२ साली बँकेला २,०३,०५३ रु. नफा झाला. १९७१ च्या तुलनेने, नफा ७२ हजार रु. नी वाढलेला आहे. बँकेचे वसूल भाग भांडवल ५,०३,३०० रु. असून रिझर्व्ह फंड ५,१७,००० रु. आहे, आणि इतर रिझर्व्हज मिळून बँकेचे स्वतःचे भांडवल ११,४३,९७२ रु. एवढे आहे. बँकेचे मागणी न केलेले भाग भांडवल ५,०३,३०० रु. आहे. अहवालाचे वर्षी ठेवीत ७२ लक्ष रु. ची वाढ होऊन ठेवीची रकम २,४४,६२,३९८ रु. झाली आणि बँकेचे खेळते भांडवल सुमारे ३ कोटी रु. पर्यंत पोचले. वार्षिक सभेने, रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाच्या मान्यतेने जाहीर केलेल्या ५% डिव्हिडेंडला मान्यता दिली. १९-४-१९७३ अखेर एकूण ठेवी २,७१,७४,००० वर गेल्या असून एकूण कर्जे १,६३,२,००० रु. ची आहेत. १९७० व १९७१ मध्ये केलेल्या शाखाविस्तारानंतर १९७२ मध्ये दोन वर्षांत उघडल्या गेलेल्या शाखांचा कारभार स्थिरस्थावर व शिस्तबद्ध करण्याकडे लक्ष केंद्रित करण्यात आले. १९७३ मध्ये, नजीकच्या म्हैसूर राज्यात काही शाखा उघडण्यात येतील. बँकेच्या सध्या १२ शाखा आहेत. रत्नाकर बँकेने केलेली ही सर्वांगीण प्रगती उल्लेखनीय आहे. कमपद्धतीने निवृत्त होणारे चारही संचालक विनविरोध निवडून आले, ह्यावरून संचालकांनी कमविलेल्या विश्वासाची कल्पना येते.

लोकसभेत महाराष्ट्राला तीन जास्त जागा—येत्या लोकसभेत सध्याच्या ५२५ ऐवजी ५४५ सदस्य असतील. महाराष्ट्र आणि मध्यप्रदेश ह्यांस प्रत्येकी तीन अधिक जागा मिळतील; प. बंगाल, गुजरात आणि राजस्थान ह्यांच्या जागांत प्रत्येकी दोनची भर पडेल. बिहार, आंध्र प्रदेश, तामिळनाडू, म्हैसूर, ओरिसा, केरळ आणि हरियाणा ह्यांना प्रत्येक एक जागा जास्त मिळेल.

लांच देणारावरही वारीक लक्ष पाहिजे

सेंट्रल विहजिलन्स कमिशनने आपला १९७१-७२ सालाचा अहवाल लोकसभेला सादर केला आहे. ब्रह्मचार आणि लाचलुचपत ह्या रोगांनी देशातील जीवन ग्रस्त झालेले आहे. ह्याचा अनुभव कमी-अधिक प्रमाणात सर्वांनाच घेत आहे. पण हे प्रकार थांबविण्याची कार्यक्षम उपाययोजना अद्याप सापडलेली नाही. कमिशनने असल्या प्रकारांवर नजर ठेऊन ते थांबविण्यासाठी शिफारसी करावयाच्या असतात. कमिशनने आपल्या १९७०-७१ च्या अहवालातही सरकारी नौकरांत ब्रह्मचार बऱ्याच मोठ्या प्रमाणावर चालत असल्याचे नमूद केलेले आहे. ह्या परिस्थितीत अहवालाच्या वर्षी फरक पडलेला नाही असा अभिप्राय कमिशनने व्यक्त केला आहे. कमिशनच्या मताने लांच देणारावर जसे लक्ष ठेवले जाते तसेच लक्ष लांच देऊ करणारावरही ठेवले जात नाही; आणि त्यामुळे अशा प्रकारांना आळा बसलेला नाही. लांचलुचपतीचे प्रकार कमी करण्यासाठी अगर नष्ट करण्यासाठी सरकारी अगर निमसरकारी नौकरांवर लक्ष ठेवण्यात येते. प्रत्येक वेळी पैसेच घेतले जातात असे नाही. पैशाव्यतिरिक्त इतर अयोग्य मार्गानेही अधिकारी आपला फायदा करून घेतात. लांचलुचपतीच्या कोणत्याही प्रकारात अधिकाऱ्यांना आमिष दाखविणाऱ्या व्यक्ती अगर संघटना मात्र कधीही उजेडात येत नाहीत. कारण, सरकारची कारभार यंत्रणा ह्या कामासाठी नीट सज्ज करण्यात आलेली नाही. सध्याची आर्थिक परिस्थिती अशी आहे की काही व्यक्ती अगर संघटना ह्यांच्याजवळ अलोट पैसा आहे आणि लांच देण्यासाठी त्यांचा मुक्त हस्ताने वापरही करण्यात येतो.

त्यांच्या जवळील ह्या कारणासाठी वापरान्याचा पैसा कमी होत जाण्याऐवजी वाढत जाण्याचाच संभव आहे असा अभिप्राय कमिशनने व्यक्त केला आहे. अर्थातच सरकारी नौकरांना सतत प्रलोभने दाखविण्याचे त्यांचे सामर्थ्य दुणावले असण्याची शक्यता आहे. म्हणून कमिशनने असे सुचविले आहे की लांच देणारा-बाबतच ती देणारावरही करडी ठेवण्यात आली पाहिजे. त्याच-प्रमाणे सरकारी अधिकाऱ्यांचा ज्या ज्या ठिकाणी लोकांशी संबंध येतो त्या त्या ठिकाणची कार्यपद्धति गुंतागुंतीची असेल तर ती अधिक सोपी करण्यात आली पाहिजे. नाहीतर कार्य-पद्धतीच्या किचकटपणापुढे लांच देणे आणि घेणे ह्या दोन्ही बाबतीत अधिक संघी मिळू शकतात. नंतर अयोग्य व्यवहाराच्या नेमक्या जागी बोट ठेवणे त्यामुळे अशक्य होते. कमिशनने अशी सूचना केली आहे की सरकारी खाती, संघटित संस्था, राष्ट्रीय-करण झालेल्या बँका इत्यादींमधील व्यवहारांवर नजर ठेवण्यासाठी अधिक समर्थ यंत्रणा उभी केली पाहिजे. कमिशनने केलेल्या शिफारसी अंमलात आणण्याच्या कामी मध्यवर्ती सरकारची काही खातीही फार विलंब लावतात. ज्या प्रकरणात कमिशनने शिस्तभंगाबद्दल कारवाई करण्याची शिफारस केली होती अशा

प्रकारणी तीन तीन वर्षे होऊन गेली तरी काहीच हालचाल झालेली दिसत नाही. १९७१-७२ च्या अहवालात अनेक राजपत्रित अधिकाऱ्यांविरुद्ध कारवाई करण्याची शिफारस करण्यात आली होती. ५११ प्रकरणी कमिशनने सूचना केल्या होत्या. त्यापैकी ३९८ प्रकरणे राजपत्रित अधिकाऱ्यांशी संबंधित होती आणि ६४ इतर अधिकाऱ्यांविषयी होती.

विजेच्या टंचाईचा स्वताच्या उत्पादनावर परिणाम

उत्तर भारतात जाणवत असलेल्या विजेच्या टंचाईने स्वताच्या उत्पादनावर परिणाम झाला आहे. फर्टिलायझर कॅम्पेरेशन ऑफ इंडिआच्या नांगल येथील स्वतः कारखान्याला अपुरा विजेचा पुरवठा होऊ लागल्यामुळे कारखान्यातील उत्पादन दोन तृतीयांशांनी कमी करावे लागले आहे. कारखान्याची उत्पादनक्षमता रोजी १,००० टनांची आहे. परंतु भाक्का विशुत्केंद्रातून होणाऱ्या पुरवठ्यात कपात करण्यात आल्यामुळे दररोज फक्त ३०० टन स्वताचे उत्पादन करण्यात येऊ लागले आहे. त्यातही एक बाब अधिक चिंतेची आहे. भारतात अन्नधान्याचे उत्पादन मोठ्या प्रमाणावर करणारी जी राज्ये आहेत त्यांतील शेतकरी जे स्वतः वापरतो त्याच्याच उत्पादनात नेमकी घट झालेली आहे. त्यामुळे उत्तर भारतामधील राज्यांतील अन्नधान्याच्या उत्पादनावर वाईट परिणाम होऊन खरीप हंगामातील उत्पादन घटण्याची शक्यता उघड दिसत आहे. कारण, स्वताचा योग्य पुरवठा झाल्याशिवाय पेरणीच करता येणे अशक्य होऊन बसेल. कारखान्याला भाक्का केंद्रातून १६४ मेगॅवॅट विजेचा पुरवठा करण्यात येत असे. परंतु आता फक्त ६० मेगॅवॅट वीज पुरविण्यात येत आहे. किमतीच्या दृष्टीने पाहता कारखान्यात रोज ५ लाख रुपयांच्या स्वताचे उत्पादन होत असे. आता रोज अवधी २ लाख रुपयांची स्वतेच निर्माण होत आहेत. भाक्का धरणाच्या अधिकाऱ्यांशी विजेच्या पुरवठ्यासंबंधी जो कशर करण्यात आला आहे त्यातील शर्तीप्रमाणे विजेच्या अपुऱ्या पुरवठ्यामुळे कारखान्याचे जे नुकसान होईल ते सर्वच्या सर्व भाक्का वीज केंद्राला भरून द्यावे लागणार आहे. कारखान्यावर त्याचा परिणाम होणार नाही.

शुभलक्ष्मींना दिल्ली विद्यापीठाची एल एल. डी.

दिल्ली विद्यापीठाने सुवर्णमहोत्सवाच्या कार्यक्रमात १५ मे रोजी सुप्रसिद्ध गायिका सौ. शुभलक्ष्मी ह्यांना एल एल. डी. ही सन्मानाची पदवी अर्पण केली. कर्नाटक संगीताच्या त्या अध्वर्यू आहेत. मिर्झापूरच्या भजनानी त्यांनी उत्तर-दक्षिण भारतीय जवळ आणण्याची कामगिरी केली आहे. तामीळ, तेलगू आणि कन्नड गाण्यांप्रमाणे त्या आता तुकारामाचे अभंग आणि तुळसीदासाच्या रचनाही म्हणतात. युनायटेड नेशन्सच्या रौप्य-महोत्सवाच्या वेळी त्यांना गायनासाठी खास निमंत्रण होते.

टंचाई आणि महागाईमुळे बाहेर जेवून घेण्याची प्रवृत्ती वाढली

गेल्या काही दिवसांत मुंबईतील कुटुंबांत बाहेर जेवण घेण्याची वृत्ती वाढलेली दिसून येत आहे. मध्यमवर्गात ही प्रथा तशी होतीच. घरकामाच्या गाढ्याला जुंपलेल्या गृहिणीला विश्रांति देण्याचा आणि थोडीशी चैन करण्याचा हा प्रकार आहे. पण, शहरात अन्नधान्याची व इतर खाद्यपदार्थांची टंचाई भासू लागल्यापासून अधिकाधिक कुटुंबे मुलाबाळांसह बाहेर जेवून येऊ लागली आहेत. मुंबईत मध्यम वर्ग व वरिष्ठ मध्यम वर्ग ज्या भागांतून राहतो तेथील जेवणघरे आता गिन्हाइकांनी भरलेली दिसतात. टेबल रिकामे नसेल तर लोक बाट पाहात तिष्ठत उभे राहण्यासही तयार असतात. धान्याच्या काळ्या बाजारातील किंमती त्यांना परवडत नसाव्यात. अर्थात बहुतेक कुटुंबे पूर्ण जेवण घेत नाहीत. ज्याला थाळी अगर राइस प्लेट म्हणतात त्यावरच आपला गुजाराण करतात. मोजके पदार्थ असलेल्या अशा थाळ्यांना दीड ते दोन रुपये पडतात. बहुतेक रेस्टॉराँ चांगला धंदा करीत आहेत. त्यातही उडपी रेस्टॉराँ विशेष लोकप्रिय झालेली दिसतात. त्याशिवाय कॉफीपानगृहे आणि नास्ता पुरविणारी दुकाने ह्यांच्यातही अधिक गर्दी होऊ लागली आहे. भोजनगृहांनी अद्याप दर वाढविलेले नाहीत. पावासारखा सर्वास आवडणारा पदार्थही मिळेल ह्याचा भरवसा राहिलेला नाही. शिवाजी पार्क भागातील प्रत्येक १० कुटुंबांपैकी ६ कुटुंबे बाहेर जेवतात असा अंदाज आहे. रेस्टॉराँ संघटनेच्या एका प्रमुखाने असा अभिप्राय व्यक्त केला आहे की गिन्हाइके वाढली म्हणून नफा वाढला असे मात्र नाही. त्याच्या मते अपुऱ्या पुरवठ्यामुळे मालकांना काळ्या बाजारात माल घ्यावा लागत आहे. अर्थात नफा कमी होत आहे.

हातभाग विणकरांना विनव्याजी कर्जे मिळणार

तामीळनाडूमधील विणकरांचा धंदा सुताच्या टंचाईमुळे अडचणीत सापडला होता त्यामुळे अनेक विणकरांवर बेकारी ओढवली होती. ह्या अडचणीतून त्यांना तारून नेण्यासाठी तामीळनाडूचे मुख्यमंत्री श्री. करुणानिधी ह्यांनी अशी घोषणा केली आहे की राज्यातील विणकरांना विनव्याजी कर्जे देण्यासाठी १ कोटी रुपये मंजूर करण्यात आले आहेत. प्रत्येक विणकराला १०० रुपये कर्ज देण्यात येणार आहे. १९७३ च्या ऑगस्ट-पासून दरमहा १० रुपयेप्रमाणे विणकरांनी कर्जाची फेड करावयाची आहे. तामीळनाडू राज्यातील विणकरांची संख्या सुमारे ३ लाख आहे. सुताच्या टंचाईमुळे सर्वच विणकर संकटात सापडले असले तरी त्यातल्या त्यात बारीक सुताची टंचाई विशेष जाणवत आहे.

अनेक अविकसित देशांना अवर्षणाचा तडाखा

ह्या वर्षी चारी खंडात पसरलेल्या अनेक अविकसित देशांना अवर्षणाचा तडाखा बसला आहे. अर्थातच त्यांनी आजपर्यंत कधीही अनुभवली नव्हती अशा अन्नधान्याच्या टंचाईला तोंड द्यावे लागत आहे. तसे म्हटले तर हवेच्या दृष्टीने अति-उष्ण अगर अति थंड अशा जगाच्या भागाला मधून मधून पर्जन्याची अवकृपा भोवते. कधी ह्याच भागात पुराचा हाहाकारही थैमान घालतो. पण, यंदा ह्यामानाच्या लहरीपणाचा वरवंटा जगाच्या दूरदूरच्या भागावरही फिरला आहे. त्यामुळे आधीच वेताचे उत्पादन असलेल्या शेतीची विपन्न अवस्था झाली आहे आणि मद्दतीच्या कार्याला खूप ताण पडला आहे. मध्य अमेरिका, आफ्रिका, भारत आणि आशियातील इतर कांही देश दुष्काळाच्या आघातीत सापडले आहेत. लक्षावधी लोकांना उपासमार सहन करावी लागत आहे. भूमध्य समुद्रातील सायप्रस बेटसुद्धा अवर्षणाच्या तडाख्यातून सुटलेले नाही. गेल्या ८० वर्षांत झाला नव्हता इतका कमी पाऊस ह्या वर्षी तेथे पडला. त्यातच हिवाळी गव्हाचे पीकही संपूर्ण बुडाले आहे. अविकसित देशांतून गेली दोन वर्षे अन्नधान्याचे दरडोई उत्पादन घटत चालले होते. त्यातच अपुऱ्या पावसाची भर पडली. परिणामी अन्नधान्याच्या उत्पादनात १९७२ साली १ टक्क्याने घट झाली. परंतु ह्याच काळात लोकसंख्येची वाढ मात्र ४ टक्क्याने झाली. भारतात तर दुष्काळाने कहरच केला आहे. सुमारे २० कोटी लोक प्रत्यक्ष अगर अप्रत्यक्ष रीत्या दुष्काळाने पीडित झालेले आहेत. २० कोटी लोक म्हणजे अमेरिकेच्या जवळ जवळ लोकसंख्येइतके. असा दुष्काळ कित्येक वर्षांत पडलेला नाही.

भारतातील मिशनऱ्यांना परदेशी साहाय्य— ख्रिस्ती मिशनरी आणि ख्रिस्ती संस्था ह्यांना परदेशांतून १९७० साली ३३-४३ कोटी रु. आणि १९७१ साली ४७-६६ कोटी रु. आले असावे, असे राज्यसभेत सरकारतर्फे सांगण्यात आले. प्रागतिक कायदे आणि लोकशाही ह्यांना सीळ घालण्याकडे ह्या मद्दतीचा उपयोग केला जातो, ह्याबद्दल सरकारकडे निश्चित अशी माहिती नाही, असेही सांगण्यात आले. रक्कम मिळणारांवर तिचा हिशेब देण्याची किंवा माहिती सांगण्याची कायदेशीर जबाबदारी नाही.

नोबेल पारितोषकाची रक्कम वाढली : डायनामाइटचा संशोधक आल्फ्रेड नोबेल हा १८९६ मध्ये मरण पावला. त्याने केलेल्या विश्वस्त निधीतून नोबेल पारितोषिके देण्यात येतात. निधीची रक्कम गुंतविण्याच्या अटी १९५३ मध्ये सैल-करण्यात आल्या, तेव्हापासून पारितोषकांची रक्कम २००%ने वाढली आहे. गेल्या वर्षाच्या विजेत्यांना प्रत्येकी ४४,००० डॉलर्स (३-५ लक्ष रु.) मिळाले. यंदा ४६,००० डॉलर्स (३-७ लक्ष रु.) मिळतील.

**“ डिझेल इंजिनांची मागणी आम्ही पुरी करू;
आयात नको ”**

**इंडियन डि. इं. मॅन्यु. असोसिएशनचे आश्वासन :
सरकारचा प्रतिसाद**

डिझेल इंजिन मॅन्युफॅक्चरर्स असोसिएशनतर्फे एक शिष्ट-मंडळ असोसिएशनचे उपाध्यक्ष राजकोटचे श्री. उमाकांत पंडित यांच्या नेतृत्वाखाली नुकतेच भारत सरकारचे जॉईंट कमिशनर (मायनर इरिगेशन) यांना भेटले. देशातील टंचाईची परिस्थिती लक्षात घेता धान्योत्पादनासाठी निरनिराळ्या राज्यांतून डिझेल इंजिनांची वाढती मागणी येणार असल्याचे सरकारतर्फे सांगण्यात आले. ही मागणी पुरविण्याची कुवत भारतीय डिझेल उद्योग-धंद्यात आहे आणि देशातील इंजिनांचे उत्पादन वाढवून ही मागणी आम्ही पुरी करू, यासाठी इंजिनांची आयात करण्याची जरूरी नाही, असे आश्वासन डिझेल इंजिन कारखानदारांतर्फे सरकारला देण्यात आले. कोणत्याही कारणाने परदेशातून डिझेल इंजिनांची आयात करण्याचा प्रयत्न सरकारने करू नये आणि अशी मागणी कोणाकडूनही आली तरी त्यासंबंधी असोसिएशनशी चर्चा न करता काहीही निर्णय घेऊ नये अशी विनंती असोसिएशनतर्फे करण्यात आली. श्री. जैन यांनी ही विनंती मान्य केली.

या सभेत याखेरीज डिझेल इंजिनांचे उत्पादन वाढविण्यासाठी कारखानदारांना येत असलेल्या अडचणी, निरनिराळ्या राज्य-सरकारांच्या खरेदी धोरणातील सुसूत्रता, डिझेल इंजिनांना मान्यता कशी द्यावी, भारतीय मानक संस्थेची मान्यता यासाठी आवश्यक आहे काय, अशा अनेक गोष्टींचाही ऊहापोह करण्यात आला. या चर्चेस भारतातील सुमारे प्रमुख १२ डिझेल इंजिन उत्पादक हजर होते.

इंडिअन एअरलाइन्सचे परदेशीय चलनाचे उत्पन्न

इंडिअन एअरलाइन्सचे ह्या वर्षाचे परदेशीय चलनातील उत्पन्न १२ कोटी रुपयांच्या धरात जाण्याची शक्यता दिसत आहे. गेल्या वर्षी १० कोटी रुपयांचे उत्पन्न झाले होते. परदेशातून येणारे प्रवासी एअरलाइन्सच्या विमानाने अधिकाधिक प्रवास करू लागले आहेत त्याचा हा परिणाम असावा. एअरलाइन्स अधिक विमाने मिळविण्याच्या सटपटीत आहे. ती यशस्वी झाल्यास थायलँड, मलेशिया आणि सिंगापूरसारख्या नव्या शेजारी देशांना एअरलाइन्सची विमाने जातील. सध्या बांगला देश, नेपाळ व सीलोन ह्या देशांना एअरलाइन्सची विमाने जात असतात. ब्रह्मदेश आणि अफगाणिस्थान ह्या देशांना विमाने जात असत. परंतु सध्या हे दोन्ही मार्ग तात्पुरते रद्द करण्यात आले आहेत.

मोटार गाड्यांपैकी ३५% कोटा टॅक्सींना — आता पावेतो वार्षिक ४७,००० वाहनांपैकी फक्त ४,००० इतकाच कोटा टॅक्सीजसाठी असे. कोट्याचे प्रमाण वाढविल्यामुळे टॅक्सी-मध्ये दरसाल १४,७५० ची भर पडेल. त्यापैकी शेकड्या ५ टक्के टॅक्सी इच्छुक अशा मॅट्रिक किंवा इतर शिक्षित बेकारांसाठी राखून ठेवण्यात येतील. खासगी गाडी दिवसाकाठी सरासरीने फक्त अडीच तास वापरली जाते; बाकीचा वेळ ती बहुधा रस्त्यावरच पार्क केलेली असते. (तबरेले फारच थोडे असतात) ह्या उलट, टॅक्सी एकावेळी तीन ते चार माणसांची वाहतूक करून दिवसाकाठी सरासरीने १६ तास धावते.

१९७५ : पवित्र वर्ष—१९७५ हे पवित्र वर्ष गणले जावे, अशी पोप सहावे पॉल ह्यांनी घोषणा केली आहे. त्या वर्षी सबंध जगातून दशलक्षावधी रोमन कॅथॉलिक रोमची यात्रा करतील. सन १३०० मध्ये पोप आठवे बेनिफेस ह्यांनी ख्रिस्ताचे प्रेषित पीटर आणि पॉल ह्यांच्या थड्यांना भेट देण्यासाठी असेच आवाहन केले होते, त्यानंतरचे हे २५ वे आवाहन आहे.

पाकिस्तान्यांचे कॉमनवेलथ नागरिकत्व रद्द होणार : बांगला देशाला ब्रिटनने मान्यता दिली, त्याच्या निषेधार्थ पाकिस्तान गेल्या वर्षी कॉमनवेलथमधून बाहेर पडला. तेव्हा, ब्रिटनमधील सर्व पाकिस्तान्यांचे कॉमनवेलथ नागरिकांचे हक्क काढून घेणारे बिल पार्लमेंटमध्ये मांडण्यात येणार आहे. सरकारी कायद्याप्रमाणे ज्यांना ब्रिटिश नागरिकत्व मिळू शकेल आणि जे घेऊ इच्छितील, त्यांची गोष्ट वेगळी. ह्यापुढे पाकिस्तानातून ब्रिटनमध्ये येणारेही परकीय समजले जातील.

एअर इंडियाला १.३४ कोटी रु. तोटा—एअर इंडियाला १९७२-७३ मध्ये १.३४ कोटी रु. तोटा झाला असल्याचे कच्च्या हिशेबावरून दिसून आले आहे. गेल्या वर्षी १.६६ कोटी रु. तोटा झाला होता. एअर इंडियाने १९७२-७३ मध्ये ५,०४,७०० उतारुंची वाहतूक केली; म्हणजे वाहतूक १८.२% ने वाढली. लोड फॅक्टर सुधारून ४९.४% चा ५१% झाला. पेट्रोलचा खर्च ३ कोटी रु. नी वाढला नसता तर एअर इंडियाने १.५ कोटी रु. नफा दाखविला असता. एअर इंडियाच्या पंचवार्षिक योजनेत ८२ कोटी रु. ची जेट विमानांची खरेदी समाविष्ट आहे.

गिरनार स्कूटर्स—गुजरात स्मॉल इंडस्ट्रीज कॉर्पोरेशन ह्या सरकारी मालकीच्या कारखान्यात तीन महिन्यांनी स्कूटर्स तयार होऊ लागतील. १९७५-७६ मध्ये २४,००० स्कूटर्सच्या उत्पादनाचे लक्ष्य गाठले जाईल, अशी अपेक्षा आहे.

रशियात स्वैंपाकासाठी विपुल गॅस — रशियात गॅसचा पुरवठा इतका सुबलक आहे की, तेथील बिन्हाडांना नळीने वाटेळ तितका गॅस मिळू शकतो. त्यासाठी दरमहा ठराविक, सुमारे रु. १-६० एवढाच आकार पडतो.

मोटारीचा धूर सोडणाऱ्या नळ्या काटकोनात बसविल्या
दिल्लीमधील बसगाड्यांना एंजिनामधील धूर सोडणाऱ्या नळ्या
रस्त्यांशी काटकोनात बसविण्यात आल्या आहेत. नेहमीची पद्धत
ह्या नळ्या रस्त्यांशी समांतर अशा गाड्यांखाली बसविण्याची
आहे. नव्या पद्धतीमुळे राजधानीच्या रस्त्यावर धूर हवेत उंच
ओकणारी धुराढीच धावत आहेत असे वाटते. मोटारींच्या धुरामुळे
हवेचे प्रदूषण कमी व्हावे म्हणून ही तांत्रिक सुधारणा करण्यात
आली आहे. पण ह्या पद्धतीमुळे हवा कमी प्रमाणात दूषित होईल
ही अपेक्षा चुकीची ठरण्याचा संभव आहे. सरकारच्या शास्त्र व
तंत्र सात्याच्या एका प्रवक्त्याच्या मताने पहिलीच पद्धत अधिक
निर्दोष आहे. मोटारींचा विषारी धूर हवेत १५-२० फुटांवर
सोडणे उतारुंच्या दृष्टीने वाईट आहे; पादचाऱ्यांच्या दृष्टीने
उपद्रवकारक आहे आणि एंजिनालाही धोकादायक आहे असे
त्यांचे म्हणणे आहे. रस्त्यापासून फूट दोन फूट उंचीवर जुन्या
पद्धतीने बसविलेल्या नळ्यांतून धूर सोडण्यात येतो. त्यामुळे
धुरातील जड कण चटकन रस्त्यावर पडून जातात. ह्या उलट
१५-२० फुटांवर सोडण्यात आलेल्या धुरातील जड कण हळूहळू
खाली येतील आणि ते पादचाऱ्यांच्या अंगावर व मोटारींच्या
खिडक्यांच्या द्वारे उतारुंच्या अंगावर पडतील बसगाडी दुमजली
असेल तर ९० अंशाच्या काटकोनात बसविलेल्या धुराच्या नळ्या
रस्त्याकडेच्या घराच्या गळ्यात धूर ओकीत जातील. शिवाय
काटकोनात बसविलेल्या नळ्यांमुळे एंजिनवर विरुद्ध दिशेने दान
पडून त्याच्या शक्तीत २० ते ५० टक्के घट होण्याचा संभव
एका मोटार एंजिनाराने व्यक्त केला आहे.

स्त्रियांची कुचंबणा आणि विटंबना

“ स्त्रियांच्या दृष्टीने कायदा आणि सुव्यवस्था ” ह्या विषयावर
दिल्ली येथे स्त्रियांचा एक परिसंवाद झाला, त्यात विविध क्षेत्रात
काम करणाऱ्या स्त्रियांनी भाग घेतला. स्त्रियांची कुचेष्टा करण्याची
५०० प्रकरणे १९७० मध्ये न्यायालयात दाखल केली गेली;
१९७२ मध्ये त्यांची संख्या १,४०० वर गेली; “ जनता
त्याबाबत उदासीन असते इतकेच नव्हे तर कित्येकांना स्त्रियांची
झालेली कुचंबणा आणि विटंबना बघण्यात आनंद वाटतो; नोकरी
करणारी, एकटी वावरणारी महिला अद्याप समाजाच्या पंचनी
पडलेली नाही; कामासाठी घराबाहेर पडणाऱ्या स्त्री शाहीन
असणारच नाही अशी काही लोकांची कल्पना, ” इत्यादी ह्या
प्रश्नाच्या कित्येक वाजू त्या परिसंवादामध्ये मांडण्यात येऊन
महत्त्वाच्या ठिकाणी चौकीदार ठेवण्यात यावेत, बस स्टॉपशेजारी
साध्या पोशाकातील पोलीस उभे करावे, विनयभंगाच्या गुन्ह्याचा
आरोपी जाभिनावर सोडला जाण्यास कायद्याने अपात्र ठरविला
जावा, इत्यादी उपाय सुचविण्यात आले.

राष्ट्रीयीकृत बँकांतील ओव्हरटाइम — राष्ट्रीयीकृत
बँकांतील कर्मचाऱ्यांना १९७० मध्ये ४८८ लक्ष रु. ओव्हर-
टाइम मिळाला होता; १९७१ मध्ये ही रक्कम ६१५ लक्ष रु.
आणि १९७२ मध्ये ६२० लक्ष रु. झाली.

सरदारगृह

मुंबईत राहण्याची व भोजनाची उत्तम सोय.
मंगलकार्ये व मेजवानीच्या यांसाठी सोईस्कर ठिकाण



— आमची वैशिष्ट्ये —

- * हीरकौत्सवानिमित्त अद्ययावत पद्धतीचे भोजनगृह
व अनेक प्रकारच्या सुखसोई.
- * टिळक जन्मशताब्दीदिनी लोकप्रामाण्यांचे
सरदारगृहात केलेले स्मारक



फोन नं. :- ३८३३७] सरदारगृह भा. लि [तार-सरदारगृह
क्रॉकई मार्केटजवळ, मुंबई २.

स्थापना १९६१

मिळकट आणि
काळी दृष्ट्यावडर

मूणजेच
नोर्गी आणि कंपनी प्रा. लि.
मुंबई ६९ अ. अ. अ.

दोष शरीर भोजन

नोर्गी सेल्स कॉर्पोरेशन

१०० जगतपथ चॅम्बर्स रोड, मुंबई ६. वी. आर.

महाराष्ट्राच्या ग्रामीण भागांतील आरोग्य सेवेचा प्रश्न

रोगाचा प्रतिबंध हेच मुख्य उद्दिष्ट

डॉ. एल. एच. हिरानंदानी,

मा. संचालक, अवर्षणग्रस्त प्रदेश वैद्यकीय साहाय्य.

शासनाने टंचाईग्रस्त विभागासाठी स्वतंत्र वैद्यकीय साहाय्य संचालन स्थापन केले आहे. गेल्या साडेतीन महिन्यांच्या अल्प-काळात या विभागाने भरीव कार्य पार पाडले आहे. एकाच छोट्या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणावर लोकसंख्या जमली तर साथीचा त्वरित फैलाव होतो हे सर्वश्रुत आहे. परंतु सध्या साथीचा उदभव पण झालेला नाही. अशा परिस्थितीत पटकी आणि विषमज्वर सहज पसरतात. पण त्याबद्दल आता दक्षता घेण्यात आली आहे. कामाच्या ठिकाणी काम करणाऱ्या कामगारांपैकी एकासही धनुर्वात झाल्याची वार्ता नाही. रात आंधळेपणाबद्दल बाकी ओरड ऐकू येत होती. पण टंचाईग्रस्तांना इंजेक्शन व औषधे देऊन 'अ' व इतर जीवनसत्त्वे यांचा पुरवठा करण्यात आला आहे. सध्या रात आंधळेपणाच्या एकाही केसची अधिकृत-रीत्या नोंद झालेली नाही. प्रत्येक ठिकाणचे पिण्याचे पाणी क्लोरीनने जंतुरहित करण्यात येत आहे. त्यामुळे पटकी, विषमज्वर, गॅस्ट्रोसारख्या पोटाच्या विकारांचा जनतेत प्रादुर्भाव होण्यास प्रतिबंध घालण्यास खूप मदत झालेली आहे. आतापर्यंत १ कोटी, २० लाख रुपयांची औषधे गरजू व्यक्तींना वाटण्यात आली आहेत.

टंचाई परिस्थिती संपून लौकरच पाऊस सुरू होईल. पण तरीही ग्रामीण फिरती वैद्यकीय सेवा चालूच राहील. सध्या सर्व भारतात ग्रामीण जनतेला मिळत असलेल्या वैद्यकीय सोयी अत्यंत अपुन्या आहेत. प्रत्येक प्राथमिक आरोग्य केंद्रास सुमारे १०,००० लोकसंख्येची काळजी घ्यावी लागते व हे केंद्र सरासरी सुमारे ६,००० रुपये औषधासाठी खर्च करते. सरकारला खेडेगावात जाणारे डॉक्टर मिळत नाहीत. सध्या राज्यात प्रतिवर्षी १,२०० वैद्यकीय पदवीधर तयार होतात. ह्या वैद्यकीय पदवीधरांना पदवी मिळण्यापूर्वी एक वर्षभर इंटरनशिप करावी लागते. ह्या काळात त्यांना सहा आठवडे ग्रामीण सेवा करावयाची असते. बाकीचा काळ वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या विविध शाखांत काम करण्यासाठी ते खर्च करतात.

महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठे इंटरनशिपसंबंधीच्या आपल्या कायद्यात दुरुस्ती करणार असून ग्रामीण सेवेसंबंधीच्या इंटरनशिपच्या कार्यक्रमात किमान सहा महिन्याइतकी आणि आवश्यक वाटल्यास नऊ महिनेइतकी वाढ करण्यात येणार आहे. या डॉक्टरांच्या सेवेचा आपल्या राज्यातील ग्रामीण विभागाकरता उपयोग करून घेण्यात येईल. ते वसतिगृहाच्या जागेत राहतील आणि सध्या अवर्षणग्रस्त विभागात करतात त्याप्रमाणे वैद्यकीय

सेवा करतील. अशा प्रकारे ग्रामीण भागातील आरोग्य संपन्न प्रश्न महाराष्ट्रात पहिल्या प्रथम कायमचा सोडविला जाणार असून इतर राज्येही याचे अनुकरण करतील अशी मला खात्री आहे.

राज्याच्या ग्रामीण विभागात विस्तारलेल्या तीन कोटी लोकांना उपयुक्त वैद्यकीय साहाय्य आपणाला कसे देता येईल ? रोगांचा प्रतिबंध हेच आपले मुख्य उद्दिष्ट असले पाहिजे. तेव्हा यासंबंधीची योजना सालील घर्तावर अमलात आणावी असे मी सुचवितो.

१. नवजात अर्भकांना ट्रिपल व्हॅक्सिनचे इंजेक्शन देऊन त्यांना संरक्षित करणे.

२. सुमारे ८० लाख शाळकरी मुलांना डबल व्हॅक्सिनची धनुर्वात अधिक विषमज्वराची इंजेक्शन देऊन त्यांचाही या रोगापासून बचाव करणे.

३. प्रौढ व्यक्तींना पावसाळ्यापूर्वी विषमज्वर व पटकी प्रतिबंधक लस टोचणे.

४. सर्व लोकसंख्येस धनुर्वाताची प्रतिबंधक इंजेक्शन देणे.

५. आरोग्यविषयक शिक्षण : उपलब्ध असलेल्या साधन-सामग्रीतून कोणते पदार्थ कसे खावेत याचे गावकऱ्यांना शिक्षण देणे. यासाठी समाज शिक्षण कार्यकर्त्यांची मदत लागेल.

६. संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करणे.

एक वैद्यकीय पदवीधर निर्माण करण्याकरता राज्याला दर माणशी ५०,००० रुपये खर्च करावे लागतात. हे लक्षात घेऊन जेव्हा विशेष उपयुक्त असे काम होत नाही अशा वेळी अधिक चांगले प्रशिक्षण मिळावे, चांगला माणूस आणि उत्तम डॉक्टर होता याचे म्हणून इंटरनशिपचा उपयोग या सहकार्यासाठी थोडे दिवस करणे अधिक न्याय्य होणार नाही काय ? सर्व सरकारी वैद्यकीय महाविद्यालयातून एम. बी. बी. एस. च्या अभ्यासक्रमात प्रवेश देताना दोन वर्षांच्या बंधनपत्राची अट असून विद्यार्थ्यांनी ती मान्य केलेली आहे. मी या ठिकाणी करीत असलेली सूचना अधिक सोपी असून ती डॉक्टर व गरजू गावकरी या दोघांच्याही हिताची आहे. पदव्युत्तर पात्रतेनंतर ग्रामीण विभागात सेवा करणे डॉक्टरांना फायदेशीर ठरणार नाही. उलट यामुळे त्यांच्या कामात अडथळे येतील. तथापि इंटरनशिपच्या कालावधीत अशा प्रकारची सेवा देऊन केल्यास त्यामुळे त्यांचा फायदाच होईल.

झांझिवारमध्ये कपड्यांवर नियंत्रण — मांड्या दिसतील अशा अत्यंत अरवूड व तंग कपडे घालणाऱ्यांना झांझिवारमध्ये अटक करण्यात येऊन, तेथील जवळच्या पीपल्स कोर्टात त्यांच्यावर खटला भरला जाईल. पहिल्या गुन्ह्याला ताकीद किंवा चार छड्या, असे शासन सांगितलेले आहे. दुसऱ्या व त्यानंतरच्या गुन्ह्यांस वाढती शिक्षा आहे. डोक्याच्या केसांची लांबी दोन इंचापेक्षा जास्त असता कामा नये. परदेशी प्रवाशांनाही हे नियम लागू आहेत. प्रत्यक्ष खेळात भाग घेतेवेळी खेळाडूवर हे नियम बंधनकारक नाहीत.

एक्साइजने जप्त केलेले सोने, व्यापारी तोटा नव्हे

मुंबई हायकोर्टाचा निवाडा

देवगड (रत्नागिरी) येथील जे. एस. पारकर ह्यांचा कोकण ते मुंबई गोठवलेले मासे, आणि इत्यादींची वाहतूक करण्याचा धंदा होता; त्यांच्या मालकीची ' लक्ष्मी ' लॉच होती. २४ एप्रिल १९६१ रोजी मध्यवर्ती अवकारी जकात अधिकाऱ्यांनी ह्या लॉच-मधील प्रत्येकी १० तोळे वजनाची ४,९९९ सोन्याची परदेशी खुणांची बिस्कटे पकडली आणि १८ सप्टेंबर १९६१ रोजी हुकूमान्वये जप्त केली. पारकरवर फौजदारी खटला भरण्यात येऊन त्यांना दोन वर्षे सक्त मजुरीची शिक्षा झाली.

पारकरांनी कोल्हापूर येथे १९६२-६३ चे इन्कमटॅक्स रिटर्न भरले होते. इन्कमटॅक्स अधिकाऱ्याने सोन्याच्या किमतीसकट (७०,७८,५८४ रु.) ७०,९८,८३४ रु. प्राप्तीवर कर लादला. अपिलात, अपेलेट असिस्टंट कमिशनरनी सोन्याची किंमत ४७,१९,०५६ रु. घरली. त्यावर पारकरनी अपेलेट ट्रायब्यूनलकडे अपील केले, ते त्यांनी नामंजूर केले. तेव्हा पारकरनी मुंबई हायकोर्टात रिट पिटिशन दाखल केली. " माही फक्त वाहक किंवा अमानतदार (कॅरिअर किंवा वेली) अशी भूमिका होती; मी जप्त केलेल्या सोन्याचा मालक होतो असे मानण्यात आले तर त्याची किंमत नफ्यातून वजा करण्यात आली पाहिजे; कारण ते व्यापारी नुकसान होईल " असे पारकरतर्फे सांगण्यात आले.

रिट पिटिशन न्यायमूर्ति देशपांडे आणि न्यायमूर्ति मुखी ह्यांच्या बेंचपुढे सुनावणीस निघाली. मालावर असेसीचा ताबा होता, असे इन्कमटॅक्स अधिकाऱ्यांनी ठरविले. " रिट पिटिशनचा विचार करताना ह्या वस्तुस्थितिबिषयक निर्णयात फेर-बदल करता येणार नाही आणि सोने जप्त केल्यामुळे झालेले नुकसान व्यापारी नुकसान म्हणता येणार नाही " असे न्यायमूर्ति देशपांडे ह्यांचे मत पडले, तर न्यायमूर्ति मुखी ह्यांच्या मते कर अधिकाऱ्याची चूक होती आणि रिट पिटिशन मंजूर केली पाहिजे.

दोन न्यायमूर्तींच्या ह्या मतभेदांमुळे न्यायमूर्ति तुळजापुरकर ह्या तिसऱ्या जज्याकडे निवाड्याचे काम सोपविण्यात आले. त्यांनी न्यायमूर्ति देशपांडे ह्यांच्या मतास पुष्टी देऊन रिट पिटिशन नामंजूर केली.

लँड डेव्हलपमेंट बँकांचे विलीनीकरण

१ मे रोजी महाराष्ट्र राज्यातील सर्व प्राथमिक लँड डेव्हलपमेंट बँक महाराष्ट्र राज्य सहकारी लँड डेव्हलपमेंट बँकेत विलीन करण्यात आल्या. त्यामुळे ह्या सर्व बँकांचे रजिस्ट्रेशन रद्द करण्यात आले आहे. राज्य सहकारी लँड डेव्हलपमेंट बँकेची पुनर्घटना करण्यात येणार आहे. प्रस्तुत विलीनीकरणामुळे सर्व लँड डेव्हलपमेंट बँकांची जिद्दी व देणी महाराष्ट्र राज्य लँड डेव्हलपमेंट बँकेकडे वर्ग करण्यात आली आहेत.

BANK TO BANK...

THE BELGAUM BANK LIMITED

(SCHEDULED BANK)

Regd. & Head Office : 659-60, Raviwar Peth, BELGAUM

Invest in our " Family Benefit Deposit Scheme " and earn Monthly Interest as a Pension - Enquire at any of our 42 Branches - Our Bombay Office at Mandvi, Bombay - 9. & Bangalore Office at 61, Chowdeshwari Temple Street, Bangalore - 2.

OUR MOTTO IS SERVICE
AND WE REALLY SERVE.

S. Y. KAMAT,
General Manager.



बँकेच्या 'धनवर्धिनी' ठेव योजनेतील एक योजना
निवृत्ती वेतन (पेंशन) योजना

डॉक्टर, व्यापारी, दुकानदार, कारागीर, फोटोग्राफर
असे आपण कोणतेही व्यवसायीक असो
निवृत्ती वेतनाची आपली सोय ही बँक करते.

दि युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.

स्थापना
१९३६

मुख्य कार्यालय
चिरमुळे निकेतन, राजपथ सातारा.

सेंट्रल
बँक

महाराष्ट्रात सर्वत्र शाखा

सातारा, सातारा.

नहीं -
यह कोई
साधारण कार्य नहीं!

सरदार

सोडा वाटर
यंत्रसामग्री

यह यंत्रसामग्री ६० वर्ष पहिले प्रस्तुत की गयी है और आजकी इसकी कोई तुलना नहीं। भारत और पूरबी देशी ५
हजारों की संख्या में ये यंत्र उपयोगमें हैं और सैनिकी भोजनशाला, क्लब, अस्पताल, उपाहारगृह और स्नायालय आदि में
ये कितने ही यंत्र गत २० वर्षोंसे काम देते आये हैं।
हर दिन ५० से ४०० दर्जेनों तक शीतल पेयों की बोटलें निर्माण करनेवाले इन यंत्रों की कीमत का थोड़े ही काल में
ईशुना सुबदला मिल जाता है।

हमारे दूसरे निर्माण हे: १. रंगहीन द्रव कार्बन डायऑक्साईड वायु को कार्बोनेशन में तथा भाग युक्तान में उपयोगी है,
२. सोडा वाटर यंत्रों के कम्पुर्से, ३. सूखा बरफ

यंत्रों और क्लत्पुर्जोंकी नकल से सावधान रहिये



दि सरदार कार्बोनिक गैस कंपनी लिमिटेड

४२ विट्टलवास चैम्बर, १६, करोली स्ट्रीट, बम्बई १.

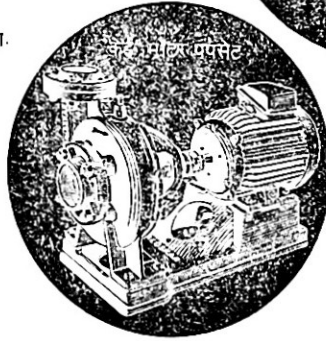
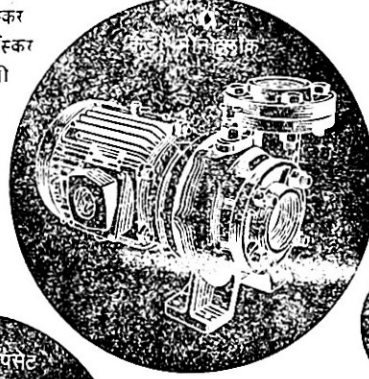
फोन: कार्यालय: २५३२०१ कारखाना: १५५१०१

शेतकऱ्यांच्या समृद्धीतील विश्वसनीय सहकारी

शेतीला ननाजोगा पाणीपुरवठा करण्यासाठी शेतात किलोस्कर पंपसेट बसविला की भरघोस पीक पदरांत पडणारच किलोस्कर पंप विनासायस दीर्घकाल काम देतो. तो चालविण्यास कमी खर्च येतो आणि म्हणून त्याची किंमत लवकर वसूल होते किलोस्कर आसिआ स्टार्टर पंपसेटचे खात्रीपूर्वक रक्षण करतात. आणि म्हणूनच जाणते शेतकरी किलोस्कर पंपसेटची निवड करतात

देशिष्टे :

- चालविण्यास सुलभ • विजेचा खर्च कमी
- मजबूत बांधणी म्हणून दुरुस्तीचा खर्च कमी
- सुटे भाग त्वरित उपलब्ध
- विक्रीपूर्व व विक्रीनंतरची सेवा.



अधिक माहितीसाठी लिहा—
किलोस्कर ब्रदर्स लिमिटेड
उद्योग भवन, टिळक रोड, पुणे-२.



हे पत्र पुणे, पेठ शिवाजीनगर घ. नं. ९१५/१ आर्यभूषण छापखान्यात, या दृत्तपत्राचे मालक श्री. श्रीपाद वामन काळे यांनी छापिले व 'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेकन जिमखाना), पुणे ४, येथे प्रसिद्ध केले. (वार्षिक वर्गणी रु. ६)